

PRZEMOŻENIE (34) *sb n*

Pierwsze i drugie e oraz o jasne; końcowe e z tekstów nieoznaczających é.

sg *N* przemożeni(e) (1). ◊ *G* przemożenia (28); -ą (23), -(a) (5). ◊ *D* przemożeniu (1). ◊ *A* przemożeni(e) (4).

Sł stp: cf przemorzenie, *Cn* notuje, *Linde* także XVIII w. s.v. przemódz.

1. *Możliwości, siły (również finansowe), to, dzięki czemu można coś zrobić; pars Mącz, Modrz, Cn; vires Mącz, Vulg, Cn; conditionis qualificatio Miech; census Mącz; virtus Vulg; facultatum modus a. ratio Modrz; copia (rei), faculta(te)s, op(e)s, possibilitas, virium modus a. portio Cn (31) :*

przemożenie czyje [w tym: *pron poss (15), G pron (1), ai poss (1), „własne” (1)*] (18): Odpowie Eufrazia: wżák ftárfa przemożeniu káždy póty poleca: á mnie nie bez przyczyny tę pokutę dáá. *SkarŻyw 226, 598. Cf Wyrażenia przyimkowe.*

Szereg: »siły i przemożenie« (1): Ale ífz wielka miłość ku Zbáwicielowi fwoiemu/ niedopusćiá mu [św. *Piotrowi*] pátrzyć ná błáhe siły y fłábe przemożenie fwoie/ [...] vpadł w on grzech vftnego záprzenia. *SkarŻyw 598.*

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. według) przemożenia« [w tym: *czyjego (14)*] = *ile, jak ktoś może, na ile kogoś stać; pro parte Mącz, Modrz, Cn; iuxta conditionis qualificationem Miech; ex censu, pro viribus Mącz; pro modo a. ratione facultatum, quantum Modrz; secundum virtutem a. vires Vulg; ad virium portionem, pro copia (rei) a. facultate(-ibus) a. modo virium a. opibus a. portione (rata) a. possibilitate se, prout ferunt facultates Cn (26):* gdzież więc fie zchadzał [na święto] wżytek lud oney krainy oboiego pogłowia z piciem y z iedłem każdy według fwe⁸⁰ przemożenia *MiechGlab [90]; WróbŻółtGlab A4v; ConPiotr 34; SekIWyzn f2v; A* zwolennicy káždy wedle przemożenia fwego [prout quis habebat]/ vmyflili/ áby polláli ku polludze braćiey mieffkáiącey w żydowftwie *Leop Act 11/29; BielKron 260v, 272v; pro meo modulo, Wedle mego máluczkiego przemożenia/ wedle mych síłek. Mącz 228a, 61b, 323a, 499c; Przeto* ktorzy chcą nabożnie tey Modlitwy vżywáć/ niech wedle przemożenia fwego dobrze czynią vbogim. *KuczbKat 420; KarnNap D4; SkarŻyw 497, 593; Chowałem vftawy iego [Boga]/ Wedle przemożenia fwego. KochMRot B; Acz iálmuzná ma być czynioná według przemożenia wżytkim ktorzy potrzebuią: wżákże więcyełmy powinni wfpomáć Chrześćijány/ á niżli Zydy ábo Pogány WujNT 666, Matth 25/15, 2.Cor 8 arg; [Gromada na Wielką Noc wedle zwyczaju dawnego dawa pocztę podstarościami pro tempore existenti jajec i chleba wedle przemożenia, także i na święto Bożego Narodzenia. LustrRus II 212; WujBib 1.Esdr 2/69 (Linde s.v. przemódz)].*

~ *wedle przemożenia czego (6):* ftáray fie iáko możelf napilniey wedle przemożenia krewkości człowieczeńftwá fwego/ ábyś [...] *RejPos 14; Ale* ktorzi *beneficia* dożywotne máią/ ci wedle przemożenia káżdego *beneficium* y wedle dochodu z gumien y z czyńfzow przychodzącego/ żeby pirwřą y wtorą fummę fkládáli. *ModrzBaz 121v, 35v. Cf Wyrażenie.*

W charakterystycznych połączeniach: *chować ustawy [czyje] wedle (według) przemożenia, (dobrze) czynić (3), da(wa)ć [co a. [czego]] (2), [czego] naśladować, [kogo] opatrować, starać się, śluby pełnić.*

Wyrażenie: »wedle przemożenia majątności« = *pro rata parte Modrz (3):* Mnimam tedy/ żeby dofyć ná tem było/ áby ořzácowano ziemię tych mieřczán/ z ktorych káždy wedle przemożenia

máiętności/ niechayby ná káždy rok do wtorey fummy dawał/ dwudzieftą część pożytkow dorocznych. *ModrzBaz* 122v, 120, 121.

Szeregi: »wedle majątności i przemożenia« (1): áby fię tám [*na wyznaczonym miejscu*] káždy okazał wedle máiętności y przemożenia łwego [*pro modo facultatum suarum*]/ z końmi/ sługámi/ zbroiá y wfteláką bronią/ ták iáko ná woynę iechác winien. *ModrzBaz* 111v.

[»wedle przemożenia i podobności«: Według porządku tego s Catechifmem/ y ine miafta/ wedle przemożenia y podobności zachować fię maiá *UstKościel* 110v.] ~

[»z przemożenia [*czyjego*]« = *na co kogo stać*: Niechże według Stawu Grobla będzie/ Szátá według thwego ftanu wftędzye. Ale rzeczefz/ Coż komu do thego/ Gdyż może być s przemożenia mego. *WirzbGosp* A4v.]

»nad przemożenie« [*w tym: czyje* (2)] = *nad siły, możliwości* (3): Y rzeczé do niego [*do św. Jana*] ftárfzy widząc go ták nędznym [...]: wftákem cię przefttrzeżał fynu/ [...] á ty nád przemożenie twoie/ tákés fię ftąpił y znędził. *SkarŻyw* 134.

~ *Wyrażenie*: »nad przemożenie ludzkie« (1): y ine niemáłe dobrodzieyftwá nád przemożenie ludzkie cudownie P. Bog przezeń [*przez św. Antoniusza*] czynił. *SkarŻyw* 412.

Szereg: »nad siły i przemożenie« (1): gdyby cię [*twój krzyż*] nád siły/ y przemożenie cińnac miał/ nie do kogo innego wćiekác fie będziefz/ iedno do Páná lámego. *CzechRozm* 226. ~

2. *Pokonanie kogoś lub czegoś* [*kogo, czego*] (2) : Bo iny ieft dar Bołki wytrwánie wdobrym/ y przemożenie pokus wftzytkich *SkarŻyw* 598; bo gdzie nie máfz tego z Duchá odrodzenia/ tám nie máfz żadnego Diablá przemożenia. *ArtKanc* N4v.

3. *Przewaga* [*czego*] (1) : Przeftcieradła częfttho odmieniać/ iedny wyiác á drugie włozyc/ podług czału rozdzielnego/ przyrodzenia niemocznego/ y podług przemożenia wilkości w niem [*tj. płynów organicznych w chorym*]. *FalZioł* V 69v.

Synonimy: 1. *moc, możność, siła*; 2. *pokonanie*.

Cf **PRZEMOC**